
Beleidsdraaiboek bestrijding hoogpathogene aviaire influenza

Maatregelen

Mei 2023

Inhoud

Voorwoord.....	4
Introductie.....	4
Enkele begrippen.....	4
Opbouw / indeling van dit deel van het beleidsdraaiboek	4
Monitoring en surveillance	6
Meldplicht.....	6
Early warning met behulp van meldcriteria	6
Serologische monitoring	6
Early warning met uitsluitingsdiagnostiek	7
Wilde vogelmonitoring.....	7
EU maatregelen	8
Meldplicht en monitoring	8
Maatregelen bij een besmetting op inrichting met vogels	8
1. Maatregelen op een besmette inrichting (Vo 2020/687 artikelen 11-20).....	8
2. Instellen van een beschermings- en bewakingszone (Vo 2020/687 artikel 21)	8
Maatregelen in de beperkingszone, beschermings- en bewakingszone.....	9
1. Maatregelen in de beperkingszone (Vo 2020/687 artikelen 22-24; Bijlage VI).....	10
2. Maatregelen in de beschermingszone (Bs-zone) (minimaal 3 km rondom een uitbraak) (Vo 2020/687 artikelen 25-39; Bijlage VI)	10
3. Maatregelen in de bewakingszone (Bw-zone) (minimaal 10 km rondom een uitbraak) (Vo 2020/687 artikelen 40-55).....	10
4. Uitzonderingen van instellen van een beperkingszone (Vo 2020/687, artikel 21 lid 3).....	11
5. Afwijkingen van besluit om dieren te doden bij een besmetting op inrichting met vogels	11
Maatregelen bij een vermoeden of uitbraak bij wilde vogels (Vo 2020/687 artikelen 62-65).....	12
1. Maatregelen bij een vermoeden van de aanwezigheid van HPAI bij wilde vogels	12
2. Maatregelen bij een bevestigde uitbraak met HPAI bij wilde vogels	12
Overige acties	12
Extra (nationale) maatregelen bij een uitbraak bij een inrichting	13
Aanvullende maatregelen in beperkingsgebieden.....	13
1. Standstill	13
2. Preventief ruimen	13
3. Hygiënemaatregelen en vervoersbeperkende maatregelen	14
4. Jacht en andere activiteiten die wilde vogels verstoren	15
Aanvullende landelijke maatregelen	16
1. Afscherm- en ophokplicht vogels.....	16
2. Regionalisatie	16
3. Hygiënemaatregelen en vervoersbeperkende maatregelen	17
4. Evenementen met levende vogels	17
5. Vaccinatie	18
Maatregelen in verband met zoönotische eigenschappen van HPAI	19

1. Maatregelen voor mensen die in direct contact komen met besmet pluimvee.....	19
2. Voorzorgsmaatregelen voor mensen die in direct contact komen met zieke vogels	20
Overige zaken.....	21
Beschermden soorten en rassen.....	21
1. Definities	21
2. Bedreigde landbouwhuisdierrassen.....	21
Dierentuinen	22
1. Maatregelen bij een uitbraak buiten de dierentuin, gelegen in een beperkingsgebied	22
2. Maatregelen bij een uitbraak in een dierentuin.....	22
Laboratoria en instituten met vogels	22
Uitbraak bij een vogelopvangcentrum	22
Uitbraak in een levensmiddelen- en diervoederbedrijven, grenscontrolepost, locatie voor dierlijke bijproducten, andere locaties inclusief vervoermiddel (Vo 2020/687)	22
Preventieve maatregelen in natuurgebieden.....	23
Opheffen van maatregelen	24
Intrekken beschermings- en bewakingszone	24
Herbevolking.....	24
Intrekken ophokplicht en afschermplicht	24
WOAH self-declared free status	24

Landelijk meldpunt voor bestrijdingsplichtige dierziekten (NVWA): **045- 546 31 88**
Dit nummer is 24 uur per dag en 7 dagen per week bereikbaar

Disclaimer

Het draaiboek is een handleiding voor een effectief en zorgvuldig optreden van het ministerie van LNV bij een uitbraak van HPAI. Dit draaiboek dient enerzijds als een "checklist" voor de te nemen maatregelen bij een uitbraak en anderzijds als toelichting op de verschillende maatregelen en beleidsbeslissingen. Het draaiboek is gebaseerd op de Europese Diergezondheidsverordening (Verordening (EU) nr. 2016/429) en onderliggende regelgeving, en op aanvullende nationale regelgeving.

Een draaiboek is een dynamisch geheel. De input van stakeholders, ervaringen met dierziekte-uitbraken en oefeningen, veranderende regelgeving en veranderende opvattingen zijn in dit draaiboek verwerkt. Dit draaiboek is door de minister van LNV vastgesteld. Op basis van nieuwe ontwikkelingen wordt het beleidsdraaiboek met enige regelmaat geactualiseerd. Het draaiboek is daarmee een weergave van de gehanteerde beleidslijn op een bepaald moment. Het gaat uit van een vereenvoudiging van de complexe situaties die kunnen ontstaan bij verschillende scenario's van een uitbraak van HPAI. Tijdens een uitbraak kan door de verantwoordelijke bewindspersoon worden afgeweken van de in dit draaiboek beschreven lijn, indien de situatie daartoe aanleiding geeft. Aan het draaiboek kunnen geen rechten ontleend worden.

Voorwoord

Introductie

Dit draaiboek dient als uitgangspunt voor de preventie en bestrijding van hoogpathogene aviaire influenza (HPAI), ook wel vogelgriep of klassieke vogelpest genoemd. Het beleidsdraaiboek is een handleiding voor een effectief en zorgvuldig optreden van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Het dient enerzijds als een "checklist" voor de te nemen maatregelen bij een uitbraak en anderzijds worden de verschillende maatregelen en beleidsbeslissingen onderbouwd en toegelicht. Tijdens een uitbraak kan door de verantwoordelijke bewindspersoon worden afgeweken van de in dit draaiboek beschreven lijn, indien de situatie daartoe aanleiding geeft. Aan het draaiboek kunnen geen rechten ontleend worden.

Dit beleidsdraaiboek HPAI heeft als uitgangspunt de Europese Diergezondheidsverordening (AHR) (EU) 2016/429, de Europese bestrijdingsverordening (EU) 2020/687 en de Wet dieren.

De maatregelen in dit draaiboek gaan op enkele punten verder dan de maatregelen die de EU-wetgeving voorschrijft. De maatschappelijke en economische impact van een uitbraak van HPAI zijn mede door de omvang van de pluimveehouderij in Nederland enorm. Daarom zullen meestal, zeker bij het begin van een uitbraak van HPAI, meer maatregelen worden ingesteld dan de minimale maatregelen die door de EU worden voorgeschreven. Hiermee wordt geprobeerd de uitbraak zo snel mogelijk onder controle te krijgen en het aantal inrichtingen, dat besmet raakt, zoveel mogelijk te beperken.

Enkele begrippen

Uitbraak: AI is vastgesteld bij een inrichting met vogels.

Inrichting met gevoelige dieren: de definitie volgens de AHR is een ruimte of milieu waar dieren worden gehouden op tijdelijke of permanente basis. Dit betreft dus niet alleen professionele, grootschalige houderijen met vogels, maar ook kleinschalige houderijen (hobbylocaties) en kinderboerderijen, dierentuinen (geconsigneerde inrichting), laboratoria of onderzoeksinstellingen. Dierenartsenpraktijken en huishoudens met gezelschapsdieren vallen niet onder de definitie van inrichtingen.

Pluimvee: vogels die worden gekweekt of in gevangenschap worden gehouden voor: a) de productie van vlees, eieren voor consumptie, of andere producten, b) het uitzetten in het wild, c) het kweken van vogels die worden gebruikt voor de onder a) en b) genoemde soorten productie.

In gevangenschap levende vogels: andere vogels dan pluimvee die om andere dan bij de definitie van pluimvee vermelde redenen in gevangenschap worden gehouden, waaronder vogels die voor voorstellingen, races, tentoonstellingen, wedstrijden, de kweek of de verkoop worden gehouden.

Gezelschapsdier: een gehouden dier van de soorten uit bijlage I van de AHR dat gehouden wordt voor niet-commerciële privédoeleinden. Zover het vogels betreft zijn dit alle andere vogelsoorten dan kippen, kalkoenen, parelhoen, eenden, ganzen, kwartels, duiven, fazanten, patrijzen en loopvogels (Ratitae).

Risicovogels: hoenderachtigen (orde van de galliformes), watervogels of loopvogels, in gevangenschap gefokt of gehouden.

Varkens: dieren van soorten behorend tot de familie suidae.

Geconsigneerde inrichting: elke permanente, geografisch beperkte inrichting die op vrijwillige basis tot stand is gekomen en die is erkend met het oog op verplaatsingen, waar dieren worden gehouden of gefokt met het oog op tentoonstellingen, onderwijs, de instandhouding van soorten of onderzoek en die zijn ingesloten en afgezonderd van het omringende milieu en die zijn onderworpen aan diergezondheidsbewaking en biobeveiligingsmaatregelen.

Opbouw / indeling van dit deel van het beleidsdraaiboek

De opbouw van dit deel met maatregelen tegen aviaire influenza begint met een deel over monitoring. Dit is anders dan bij de andere beleidsdraaiboeken voor bestrijdingsplichtige dierziekten, omdat er voor AI veel meer voor is ingericht dan voor de andere ziekten. Voor snelle

detectie van een besmetting is het van het grootste belang dat houders van vogels bij een verdenking zo snel mogelijk een melding maken bij de NVWA. Daarnaast zijn er verschillende monitoringprogramma's om de kans van detectie van een besmetting verder te vergroten. Na dit hoofdstuk over monitoring volgt een kort overzicht van de maatregelen die zijn voorgeschreven in de diergezondheidsverordening. De maatregelen uit de verordening zijn direct van toepassing en daarom wordt er in dit draaiboek verder niet uitgebreid op ingegaan, noch op de maatregelen noch op de mogelijke uitzonderingen. De verordening is leidend, de informatie in dit draaiboek is op dit onderdeel slechts bedoeld als toelichting of voorbeeld. De maatregelen zoals in de verordeningen zijn opgenomen zijn verwerkt in de regelingen voor de beperkingszones. Tenslotte wordt een hoofdstuk gewijd aan de nationale maatregelen die extra kunnen worden opgelegd ter preventie of bestrijding van HPAI. Die extra maatregelen kunnen nodig zijn gezien de unieke situatie in Nederland, met veel pluimvee, veel waterrijke gebieden en grote handelsbelangen.

Monitoring en surveillance

Meldplicht

Indien een vogel verschijnselen van HPAI vertoont of indien redelijkerwijs kan worden aangenomen dat een dier in de gelegenheid is geweest om te worden besmet of drager van smetstof is, geeft de houder hiervan terstond kennis aan de bevoegde autoriteit (Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit, de NVWA).

Early warning met behulp van meldcriteria

In de Nederlandse regelgeving zijn grenswaarden voor sterfte bij vogels opgenomen als meldcriterium voor vogelgriep.

Houders van vogels moeten deze bevindingen melden aan het Landelijk dierziekten meldnummer (045-5463188). Deze gevallen worden door de NVWA afgehandeld als verdenkingen van vogelgriep.

In de Regeling houders van dieren staat in artikel 3a.2. een aan tal criteria voor de melding van ziekteverschijnselen bij vogels.

1. De exploitant van een inrichting waar pluimvee wordt gehouden, meldt elke sterfte van:
 - a. een koppel leghennen, vermeerderingsdieren of vleeskuikens, die ouder zijn dan 10 dagen, indien op twee opeenvolgende dagen er een sterfte is van 0,5% of meer per dag;
 - b. een koppel vleeskalkoenen indien op twee opeenvolgende dagen er een sterfte is van 1% of meer per dag; en
 - c. alle andere soorten pluimvee dan de soorten, bedoeld in de onderdelen a en b, indien er een sterfte is van meer dan 3% per week.
2. De exploitant consulteert een dierenarts indien bij pluimvee:
 - a. een klinisch probleem zichtbaar is;
 - b. er op twee opeenvolgende dagen een reductie van voer- of drinkwateropname is van meer dan 5% per dag; en
 - c. voor zover het leghennen of vermeerderingsdieren betreft, er op twee opeenvolgende dagen een reductie van de eiproductie is van 5% of meer per dag.

In de Regeling veterinaire maatregelen specifieke dierziekten of zoönosen staat een verdere aanscherping.

- Een houder van eenden meldt vanaf de 7^e dag na opzet:
 - 0,15% of meer uitval per dag gedurende twee opeenvolgende dagen; of
 - 0,5% of meer uitval op een dag en gelijktijdig een voeropname daling van 5%.
- Een exploitant van een inrichting waar leghennen, vermeerderingsdieren of vleeskuikens worden gehouden, meldt elke verhoogde sterfte van zijn leghennen, vermeerderingsdieren of vleeskuikens, bij dieren ouder zijn dan 10 dagen. Er wordt gemeld indien het aantal dieren dat sterft gedurende twee achtereenvolgende dagen groter is dan drie maal het gemiddelde sterftecijfer van het desbetreffende koppel in de week voorafgaand aan de sterfte.

Serologische monitoring

Met dit programma worden alle commerciële pluimveebedrijven minimaal éénmaal per jaar bemonsterd en het bloed wordt onderzocht op het voorkomen van antistoffen tegen AI.

Risicogroepen zoals pluimvee met vrije uitloop en kalkoenen worden vaker bemonsterd.

De serologische monitoring is een vangnet waarmee onontdekte AI infecties worden gevonden. AI virussen die weinig of geen klinische symptomen geven worden op deze manier ontdekt. De AI virussen die met dit programma worden ontdekt zijn vrijwel altijd (niet bestrijdingsplichtige) LPAI virussen.

Wanneer een inrichting positief test, wordt onderzocht of het een H5 of H7 serotype betreft. Als dat zo is, wordt voor de zekerheid onderzocht of er nog een actieve infectie (virus) op de inrichting

aanwezig is en of dit in dat geval een hoog- of laagpathogeen AI virus betreft. De maatregelen die genomen worden verschillen bij een besmetting met HPAI en LPAI. De maatregelen voor HPAI staan in dit hoofdstuk. De maatregelen voor LPAI, dat nu in de AHR is gecategoriseerd als D ziekte, worden niet in dit deel beschreven

Early warning met uitsluitingsdiagnostiek

Aspecifieke symptomen kunnen een aanwijzing zijn voor AI. Ondernemers zijn daarom verplicht een dierenarts te consulteren als er een klinisch probleem zichtbaar is of er sprake is van een reductie van de voer- of wateropname en in geval van leg pluimvee van de legproductie van 5% of meer per dag, op twee opeenvolgende dagen. De dierenarts moet dit binnen 8 uur melden bij de Gezondheidsdienst voor Dieren. Indien de dierenarts vermoedt dat sprake is van AI moet natuurlijk onmiddellijk het landelijk dierziekten meldnummer worden gebeld. Indien de dierenarts niet kan uitsluiten dat het probleem wordt veroorzaakt door AI, kan hij gebruik maken van uitsluitingsdiagnostiek. Het vervoer van de monsters naar WBVR en de kosten voor diagnostiek worden niet in rekening gebracht bij de pluimveehouder, maar worden betaald vanuit het LNV deel van het Diergezondheidsfonds (DGF). Dit is gedaan om de drempel voor pluimveehouders om monsters in te laten sturen voor uitsluitingsdiagnostiek zo klein mogelijk te maken.

Wilde vogelmonitoring

Wilde vogels en met name watervogels zijn een natuurlijk reservoir voor vogelgriepvirussen. Wilde vogels kunnen ook besmet zijn met HPAI virussen. Om een beeld te krijgen van de vogelgriepvirussen, die in de EU circuleren, heeft de EC lidstaten verplicht programma's in te richten voor onderzoek van dode wilde vogels op vogelgriep. In Nederland is dit programma belegd bij het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC). Vondsten van dode vogels kunnen worden gemeld bij DWHC (030-2537925). Het DWHC ruimt dode dieren niet op. De beheerder van het terrein is hiervoor verantwoordelijk. Meld bij het DWHC alléén dode wilde vogels en géén dode hobbykippen of hobbyvogels.

EU maatregelen

De belangrijkste twee verordeningen in de Europese Unie (EU) zijn:

- Diergezondheidsverordening (DGZ, AHR) (EU) 2016/429
- Verordening (EU) 2020/687

Uit de bovenstaande verordeningen volgt dat lidstaten de onderstaande maatregelen moeten opleggen. De maatregelen worden voor verschillende situaties of regio's beschreven.

Meldplicht en monitoring

Indien een vogel verschijnselen van HPAI vertoont of indien redelijkerwijs kan worden aangenomen dat een dier in de gelegenheid is geweest om te worden besmet of drager van smetstof is, geeft de houder hiervan onmiddellijk kennis aan de bevoegde autoriteit (Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit, de NVWA). De meldplicht geldt voor dierenartsen en houders van dieren. Laboratoria dienen positief geteste monsters te melden.

De lidstaat dient een uitbraak met AI in een lidstaat onmiddellijk bij de Europese Commissie en de andere lidstaten van de Europese Unie te melden (Vo 2016/429 (AHR) Artikel 19).

Maatregelen bij een besmetting op inrichting met vogels

De uitvoering van en het toezicht op de maatregelen vallen onder de verantwoordelijkheid van de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA).

1. Maatregelen op een besmette inrichting (Vo 2020/687 artikelen 11-20)

- Bemonstering van de dieren van de lijst (i.e. vogels).
- Ruimen (doden en vernietiging) van vogels.
- Reiniging en ontsmetting (R&O) materialen, vernietiging verontreinigde materialen.
- Bioveiligheidsmaatregelen.
- Traceren en vernietigen van vogels van de inrichting en van producten van besmette vogels.
- Epidemiologisch onderzoek.

2. Instellen van een beschermings- en bewakingszone (Vo 2020/687 artikel 21)

Rondom de besmette inrichting moet een beschermingszone van tenminste 3km en een bewakingszone van tenminste 10km straal worden ingesteld. Maatregelen in een beschermingszone (Bs) zijn minimaal 21 dagen van kracht vanaf het moment van de eerste reiniging en ontsmetting. Daarna mag de Bs-zone worden opgeheven. Als de Bs-zone wordt opgeheven, wordt dit gebied nog 9 dagen onderdeel van de bewakingszone (Bw). Samen vormen de beschermings- en bewakingszone de beperkingszone. In totaal duren de maatregelen in de beperkingszone 30 dagen vanaf de dag waarop de eerste reiniging en ontsmetting is uitgevoerd (Bijlagen X en XI DA 2020/687).

De maatregelen in de beperkingszone hebben betrekking op alle inrichtingen waar vogels worden gehouden. In sommige gevallen is het mogelijk een derogatie te verlenen voor de verboden die gelden in de beperkingszone.

Met het gebruik van derogaties wordt terughoudend omgesprongen. Aanvragen voor derogaties worden door de NVWA, in samenspraak met LNV, beoordeeld en kunnen door middel van een ontheffing worden toegestaan. Bij de beoordeling worden de veterinaire veiligheid (de actuele epidemiologische ontwikkelingen), het dierenwelzijn en de controleerbaarheid meegenomen.

Vogels op een tentoonstelling die tijdens de tentoonstelling in een beperkingszone komen te liggen zullen na risicobeoordeling een derogatie krijgen om terug naar huis vervoerd te kunnen worden

De afvoer van vleeskuikens, -kalkoenen en -eenden van inrichtingen in een beperkingsgebied naar een slachthuis kan met name vanwege het welzijnsaspect (vogels worden te zwaar en beschikbare ruimte te beperkt) noodzakelijk zijn. De veterinaire risico's voor de afvoer naar de slacht zijn beperkt en kunnen worden beheerst door aanvullende bioveiligheidsmaatregelen op de inrichting van herkomst (zie hygiëneprotocollen voor erf- en stalbezoek) en op het slachthuis (hygiëneprotocol voor pluimveeslachthuizen).

In principe worden geen ontheffingen verleend gedurende de eerste 72 uur en zolang het screeningsonderzoek van de NVWA nog loopt. Zodra de resultaten van de screening van de inrichtingen in de beperkingszone bekend zijn en er geen vogelgriep is gevonden, kan bepaald vervoer middel van ontheffingen worden toegestaan. Dit zal in de gebiedsregeling worden opgenomen, en er zal meestal een corridor worden aangewezen voor het bewuste transport.

In de beperkingszone mogen geen kippen en eendagskuikens worden opgezet. Er zijn derogatiemogelijkheden voor broederijen in de beperkingszone om eendagskuikens af te kunnen zetten buiten de beperkingszone. Eendagskuikens afkomstig uit broedeieren uit de beperkingszone mogen niet worden geëxporteerd.

Vogels mogen in de beperkingszone niet van en naar inrichtingen worden vervoerd. Dit betekent dat commerciële houderijen niet aan en af mogen voeren maar omdat ook sommige hobbylocaties een inrichting zijn, gaat dit verbod verder. Een houder van kippen, kalkoenen, parelhoen, eenden, ganzen, kwartels, duiven, fazanten, patrijzen en loopvogels (Ratitae) in de beperkingszone mag bijvoorbeeld niet met zijn vogel naar de dierenarts (de dierenarts mag wel naar de vogelhouder toe). Een houder van andere dan eerder genoemde vogels, die zijn vogels niet houdt met commerciële doeleinden mag zijn vogels wel verplaatsen naar een dierenarts omdat zowel de locatie waar de vogels gehouden worden als de dierenkliniek geen inrichting zijn. Dierenambulances mogen zieke en gewonde wilde vogels uit de beperkingszone verplaatsen. Dode vogels mogen alleen vanuit het beperkingsgebied verplaatst worden met het doel de karkassen te vernietigen.

Zieke vogels, die niet verdacht worden van vogelgriep, mogen worden opgevangen in een wildopvang buiten een beperkingszone. In geval er HPAI-virus circuleert in wilde vogels, is er aan het opvangen van zieke wilde vogels in een vogelopvangcentrum een risico verbonden. Ook vogelopvangcentra zijn verplicht verschijnselen van vogelgriep te melden. Opvangcentra wordt geadviseerd een goede quarantainevoorziening moeten hebben om wilde vogels van risicosoorten op te vangen. In samenwerking van Erasmus Medisch Centrum, Vogelklas Karel Schot, platform voor opvangcentra en Stichting Dierenlot is een handreiking opgesteld voor het opvangen van wilde vogels ten tijde van vogelgriep¹.

Maatregelen in de beperkingszone, beschermings- en bewakingszone

De verordening verplicht de lidstaat om voorgeschreven maatregelen te treffen in de aan te wijzen gebieden. In de verordening worden de maatregelen onderverdeeld in 1) maatregelen die genomen moeten worden in de "beperkingszone" (3km en 10km), 2) maatregelen die moeten worden genomen in de "beschermingszone" (3km) en 3) maatregelen die moeten worden genomen in de bewakingszone (10km). Om te weten welke maatregelen gelden voor een gebied moet naast de specifieke maatregelen óók altijd de maatregelen genomen worden die gelden voor het hele beperkingsgebied. De verordening is direct van toepassing maar maatregelen die een lidstaat neemt in het kader van de bestrijding van een dierziekte moeten worden uitgewerkt in een gebiedsregeling. Om te weten welke maatregelen in het gebied gelden hoeft daarnaast dus niet ook nog de Verordening geraadpleegd te worden.

Hieronder staan de belangrijkste maatregelen uit de verordening opgesomd met tussen haakjes het bijbehorende artikel uit de verordening.

De Minister van LNV maakt geen onderscheid in maatregelen die gelden in de Bs- en Bw-zone. Wel maakt verordening 2020/687 onderscheid in de derogaties die verleend kunnen worden. In de Bw

¹ [update-handreiking-vogelasielen-vogelgriep-9-nov-20.54c3bf.pdf \(dier.nu\)](#)

zone zijn meer derogatiemogelijkheden dan in de Bs zone. De Minister kan ook extra maatregelen opleggen in beide zones.

1. Maatregelen in de beperkingszone (Vo 2020/687 artikelen 22-24; Bijlage VI)

- Inventarisatie van de inrichtingen (art. 22).
- Er gelden specifieke voorwaarden voor het vervoer van vogels en hun producten:
 - Zonder te stoppen of lossen.
 - Via hoofdwegen of hoofdspoorwegen.
 - De omgeving van inrichtingen waar vogels gehouden worden vermijdend.
- Andere monsters dan monsters ter bevestiging of uitsluiting van AI, genomen op inrichtingen met vogels, mogen alleen met toestemming van de NVWA genomen worden.
- Vervoermiddelen die worden gebruikt om dieren te vervoeren moeten (art. 24):
 - Zo gebouwd zijn dat lekken of ontsnappen van dieren producten of voorwerpen voorkomen wordt.
 - Onmiddellijk na elk vervoer van dieren, producten of voorwerpen gereinigd en ontsmet moet worden en ten minste gedroogd alvorens opnieuw te laden.

2. Maatregelen in de beschermingszone (Bs-zone) (minimaal 3 km rondom een uitbraak) (Vo 2020/687 artikelen 25-39; Bijlage VI)

- Afschermplicht voor vogels: vogels moeten gescheiden zijn van wilde dieren en andere gehouden dieren (art. 25).
- Gepaste ontsmetting bij in- en uitgangen van een inrichting (art. 25).
- Passende bioveiligheidsmaatregelen voor personen en vervoermiddelen die met vogels in contact komen (art. 25).
- Bezoekersregister: register bijhouden van bezoekers aan inrichting (art. 25).
- Screening van alle inrichtingen in het gebied (art. 26).
- Het is verboden: (art. 27)
 - Vogels vanuit inrichtingen te verplaatsen
 - Vogels naar inrichtingen te verplaatsen
 - Wilde vogels opnieuw uit te zetten in het wild
 - Vogels bijeen te brengen op shows, markten en andere evenementen
 - Broedeieren vanuit inrichtingen te verplaatsen
 - Vers vlees en slachtafval vanuit slachthuizen of wildbewerkingscentra te verplaatsen
 - Vleesproducten van vers vlees vanuit inrichtingen met vogels te verplaatsen.
 - Consumptie-eieren vanuit inrichtingen met vogels te verplaatsen.
 - Mest en gebruikt strooisel vanuit inrichtingen met vogels te verplaatsen.
 - Huiden, vellen en veren vanuit inrichtingen met vogels te verplaatsen.

3. Maatregelen in de bewakingszone (Bw-zone) (minimaal 10 km rondom een uitbraak) (Vo 2020/687 artikelen 40-55)

- Afschermplicht voor vogels: vogels moeten gescheiden zijn van wilde dieren en andere gehouden dieren (art. 40).
- Gepaste ontsmetting bij in- en uitgangen van een inrichting (art. 40).
- Passende bioveiligheidsmaatregelen voor personen en vervoermiddelen die met vogels in contact komen (art. 40).
- Bezoekersregister: register bijhouden van bezoekers aan inrichting (art. 40).
- Screening van inrichtingen: een selectie van inrichtingen in de Bw zone volstaat (art. 41).
- Het is verboden: (art. 42)
 - Vogels vanuit inrichtingen te verplaatsen
 - Vogels naar inrichtingen te verplaatsen
 - Wilde vogels opnieuw uit te zetten in het wild
 - Vogels bijeen te brengen op shows, markten en andere evenementen
 - Broedeieren vanuit inrichtingen te verplaatsen

- Vers vlees en slachtafval vanuit slachthuizen of wildbewerkingscentra te verplaatsen
- Vleesproducten van vers vlees vanuit inrichtingen met vogels te verplaatsen.
- Consumptie-eieren vanuit inrichtingen met vogels te verplaatsen.
- Mest en gebruikt strooisel vanuit inrichtingen met vogels te verplaatsen.
- Huiden, vellen en veren vanuit inrichtingen met vogels te verplaatsen.

Naast deze minimaal verplichte maatregelen, voortkomend uit de verordening, komt nog een aantal aanvullende nationale maatregelen. Deze zijn niet verplicht vanuit EU regelgeving, maar worden, in verband met de intensieve pluimveehouderij en de handelsbelangen, in Nederland opgelegd. De maatregelen worden verderop in dit deel besproken.

In een aantal gevallen, opgenomen in artikel 23 van de verordening 2020/687, hoeven niet alle maatregelen zoals boven beschreven genomen te worden in een beperkingszone. In het geval er maximaal 50 vogels op een inrichting aanwezig zijn kan besloten om slechts enkele of geen maatregelen te nemen (art. 23)

Ook kan de minister altijd besluiten om gebieden uit te breiden of extra gebieden in te stellen. Ook dan hoeven, in de extra gebieden, niet alle maatregelen genomen te worden (art. 21 en 23).

4. Uitzonderingen van instellen van een beperkingszone (Vo 2020/687, artikel 21 lid 3)

Als een besmetting is aangetroffen bij de volgende specifieke inrichtingen mag de NVWA besluiten geen beperkingszone in te stellen. In de volgende gevallen zal geen beperkingszone worden ingesteld, tenzij hier aanleiding voor is:

- Dierentuinen
- Vogelopvangcentra of wildopvang (artikel 21 lid 3 sub a en e)
- Locaties waar proefdieren worden gehouden
- Broederijen
- Levensmiddelen- en diervoederbedrijven, grenscontroleposten, inrichtingen voor dierlijke bijproducten
- Vervoermiddelen
- Verzamelcentra
- Dierenartsenkliniek of dierasielen
- Huishoudens waar vogels als gezelschapsdier volgens de definitie in dit draaiboek gehouden worden

5. Afwijkingen van besluit om dieren te doden bij een besmetting op inrichting met vogels

In artikel 13 van Vo 2020/687 zijn voorwaarden opgesteld om af te wijken van artikel 12 lid 1 a) zijnde het doden en vernietigen van alle diersoorten in de lijst in een getroffen inrichting.

In een aantal gevallen kan LNV besluiten om niet alle dieren op een inrichting te doden en te vernietigen. In de volgende gevallen zal de NVWA risicogebaseerd een afweging maken of doden van de dieren noodzakelijk is om verspreiding te voorkomen:

- a) Vogels die in dierentuinen gehouden worden;
- b) Vogels die vallen onder proefdieren
- c) Vogels in wildopvangcentra en vogelopvangcentra
- c) Vogels die op voorhand officieel als zeldzame rassen en soorten zijn geregistreerd, en
- d) Dieren met een naar behoren gerechtvaardigde hoge genetische, culturele of educatieve waarde. (zie het hoofdstuk 'Overige zaken' paragraaf Beschermden soorten en rassen').

Maatregelen bij een vermoeden of uitbraak bij wilde vogels (Vo 2020/687 artikelen 62-65)

1. Maatregelen bij een vermoeden van de aanwezigheid van HPAI bij wilde vogels

Bij een vermoeden van de aanwezigheid van HPAI bij wilde vogels voert de bevoegde autoriteit onmiddellijk een onderzoek uit om de aanwezigheid van de in de lijst opgenomen ziekte te bevestigen of uit te sluiten. De dode wilde vogelmonitoring is hier een invulling van.

Kadavers van wilde vogels waarvan wordt vermoed dat zij besmet zijn met vogelgriep moeten worden verwijderd overeenkomstig Verordening (EG) nr. 1069/2009. LNV heeft de leidraad "omgang met wilde vogels met vogelgriep opgesteld". De leidraad heeft als doel duidelijkheid te geven over de rollen en verantwoordelijkheden van diverse betrokkenen en ook de wettelijke kaders weer te geven die daaraan ten grondslag liggen².

2. Maatregelen bij een bevestigde uitbraak met HPAI bij wilde vogels

Vaak worden besmettingen bij wilde vogels gevonden voor gehouden vogels besmet raken. Als er besmette dode wilde vogels gevonden worden zal de deskundigengroep dierziekten gevraagd worden om een risicoanalyse. Daarna kunnen de volgende nationale landelijke maatregelen overwogen worden:

- Ophokplicht voor pluimvee, met uitzondering van fazanten en loopvogels, en gezelschapsdieren (voor zover het vogels betreft).
- Afschermplicht voor in gevangenschap gehouden risicovogels, en voor fazanten en loopvogels.
- Bezoekverbod van vogelverblijfplaatsen.
- Bezoekverbod commerciële inrichting.
- Verplichte registratie van bezoekers.
- Verbod op wedstrijden en tentoonstellingen met vogels.
- Voorwaarden aan het opslaan van en aanbrengen van strooisel in eendenhouderijen.
- Aangescherpte regels voor het vervoer van pluimvee, eenden en/of kalkoenen.

Op basis van Vo 2020/687 artikel 63, mag de minister een besmette zone instellen waar aanvullende maatregelen gelden (art. 64 t/m 65). Omdat de vondsten van wilde vogels zich tijdens een vogelgriepseizoen vaak niet beperkte tot een bepaald gebied zal in het geval van HPAI in wilde vogels niet besloten worden tot het instellen van een besmette zone, tenzij hier aanleiding voor is.

Overige acties

De overheid stelt een groep van deskundigen in die de overheid adviseert. In Nederland is dat de Deskundigengroep Dierziekten die op verzoek van LNV bij elkaar wordt geroepen. De groep kan desgevraagd uitgebreid worden met deskundigen als dat voor de hand ligt. Dit kan bijvoorbeeld nodig zijn bij een besmetting met een zoönotisch vogelgriepvirus of infectie met vogelgriepvirus van andere diersoorten dan vogels.

² [Kamerbrief over onderwerpen rond vogelgriep | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

Extra (nationale) maatregelen bij een uitbraak bij een inrichting

De Verordening verplicht niet tot het nemen van landelijke maatregelen maar biedt wel een grondslag om aanvullende maatregelen te kunnen nemen. De Minister van LNV kan op basis van nationale regelgeving én de Verordening (EU) 2020/687 verschillende aanvullende (landelijke) maatregelen opleggen:

1. Standstill van 72 uur
2. Preventief ruimen van risicovolle contactbedrijven
3. Hygiënemaatregelen en vervoersbeperkende maatregelen
4. Jachtverbod
5. Afscherm- en/of ophokplicht in andere gebieden of voor andere soorten vogels
6. Regionalisatie
7. Manifestatie-/evenementenverbod in andere gebieden
8. Vaccinatie
9. Maatregelen bij een verhoogde dreiging.

Aanvullende maatregelen in beperkingsgebieden

1. Standstill

Overwegingen

Een standstill kan worden afgekondigd bij een uitbraak van HPAI op een inrichting. Een standstill kan landelijk of voor een bepaald gebied worden ingesteld. Bij een standstill worden de strengste maatregelen genomen, waaronder vervoersverboden van pluimvee-gerelateerde transporten. Een standstill duurt in principe maximaal 72 uur. Het doel van de standstill is om de situatie in Nederland epidemiologisch in kaart te brengen en de kans op verspreiding in heel Nederland zo klein mogelijk te maken. Tijdens de standstill kan ook de crisisorganisatie worden opgebouwd. Verder kunnen de uitbraken epidemiologische worden beoordeeld. Op basis van deze beoordeling wordt besloten welke maatregelen er na de standstill verder zullen worden genomen. Een standstill is een nationale maatregel en heeft dus geen Europese grondslag. De maatregelen tijdens een standstill kunnen verschillen. Wanneer er sprake is van een epidemiologisch zeer ernstige situatie (multipiele uitbraken, ook in pluimveedichte gebieden, eventueel van een zoönotisch virus) gaat het strengste standstill regiem ingesteld:

- ophok- of afschermplicht;
- regels over afdekken en aanbrengen strooisel commerciële eendenbedrijven;
- jachtverbod vogels;
- bezoekersverbod/regeling;
- verbod erfbezoek (geen of beperkingen aan- of afvoer van dieren of producten);
- vervoersverbod vogels;

In epidemiologisch gezien minder ernstige situaties ligt het meer voor de hand geen standstill in te stellen of slechts een deel van bovengenoemde maatregelen op te leggen.

2. Preventief ruimen

Overwegingen

De Minister van LNV kan besluiten om op basis van epidemiologische informatie of andere aanwijzingen over te gaan tot de preventieve doding van vogels op andere inrichtingen dan de besmette inrichting. Inrichtingen worden door de NVWA als verdacht beschouwd als er bijvoorbeeld riskante contacten zijn geweest of als de inrichtingen dicht bij de besmette inrichting liggen. Doel van de maatregel is verspreiding van de ziekte te voorkomen.

Preventieve doding gebeurt meestal in een 1 km zone rondom een besmette inrichting als dit noodzakelijk werd geacht om verspreiding van omliggende inrichtingen te voorkomen zoals in

pluimveedicht gebied. Uit onderzoek met gegevens uit de uitbraak in 2003 bleek dat bedrijven die dicht bij een uitbraak liggen een grotere kans op besmetting hebben door een zogenaamde buurtinfectie (onbekende route, maar afstands-gerelateerde besmettingskans) dan bedrijven die verder weg liggen. Vogels op andere inrichtingen, niet gelegen in een 1 km zonde rondom een uitbraak, kunnen ook verdacht worden beschouwd als traceringsonderzoek of epidemiologisch onderzoek uitwijst dat er riskante contacten zijn geweest met de inrichting waar de besmetting is aangetroffen. Ook vogels op dergelijke inrichtingen kunnen preventief worden gedood. Artikel 22 van verordening 2020/687 biedt de competente autoriteit de mogelijkheid hiertoe over te gaan. Op hobbylocaties wordt niet preventief geruimd. Dieren die vallen onder artikel 1 Vo 2020/687 b t/m d worden niet preventief geruimd.

3. Hygiënemaatregelen en vervoersbeperkende maatregelen

Aanvullende vervoersbeperkingen

Bij een langdurige en uitgebreide epidemie kan worden overwogen om, als dat nodig is om verspreiding van de betreffende ziekte in het gebied, de regio of in het land te beteugelen, in een gebied, een regio of in geheel Nederland, een verbod in te stellen op het vervoeren en verplaatsen van dieren en broedeieren naar bedrijven, zodat er geen nieuwe dieren op een bedrijf kunnen worden opgezet.

Verplaatsen anderen dieren dan vogels en daarvan afkomstige dierlijke producten.

Niet alleen vogels kunnen besmet worden met vogelgriep maar ook zoogdieren. Varkens en lijken wat dat betreft wat gevoeliger dan andere zoogdieren, voor zover dit is onderzocht. De rol van gehouden zoogdieren in de verspreiding van vogelgriep in pluimvee is beperkt. Sommige wetenschappers veronderstellen dat varkens een bijzondere rol kunnen spelen als mengvat voor griepvirussen. Het risico zou bestaan dat in varkens varianten van griepvirussen kunnen ontstaan die voor de mens gevaarlijk zijn.

Het is daarom verboden om andere dieren dan vogels of dierlijke producten, afkomstig van anderen dieren dan vogels, te verplaatsen vanuit of naar een inrichting waar risicovogels worden gehouden tenzij de verplaatsing geschiedt overeenkomstig een hygiëneprotocol.

Voor zover de zoogdieren huisdieren betreffen, zoals een hond of een kat, die in het woonhuis verblijven en niet in aanraking komen met het pluimvee, wordt geen aan- of afvoerverbod ingesteld.

Op besmette commerciële pluimveebedrijven waar ook varkens aanwezig zijn worden de varkens ook onderzocht op vogelgriep. Afhankelijk van de bevindingen kan worden besloten om maatregelen te nemen ten aanzien van de varkens.

Opslaan van mest van landzoogdieren

Houders zijn verplicht de mest van landzoogdieren van de eigen inrichting met vogels op één plaats voor een bepaalde periode op te slaan. Dit is alleen toegestaan met inachtneming van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

Diervoeders

Het vervoer van diervoeders vanuit of naar een inrichting waar vogels worden gehouden is alleen toegestaan volgens een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Deze voorwaarde geldt niet voor de aan- of afvoer van en naar een locatie waar vogels worden gehouden die aan de AHR definitie van "in gevangenschap gehouden vogels" voldoen.

Kadavers

Het is verboden kadavers van of naar inrichtingen met vogels te verplaatsen, tenzij de verplaatsing als doel heeft het kadaver te verwijderen.

Vervoermiddelen

Verplaatsen van lege vervoermiddelen dat is gebruikt of kennelijk bestemd is om te worden gebruikt voor het verplaatsen van vogels en producten afkomstig van vogels moeten na elk gebruik

onmiddellijk worden gereinigd en gedesinfecteerd volgens een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol voor ze een andere inrichting bezoeken.

4. Jacht en andere activiteiten die wilde vogels verstoren

Bij een uitbraak van hoogpathogene vogelgriep bij gehouden vogels is een van de maatregelen dat een beperkingszone wordt ingesteld, waarbinnen voor een periode van dertig dagen verschillende verboden gelden ter voorkóming van verdere verspreiding van het virus. Eén van die verboden kan zijn een verbod op het uitoefenen van de jacht op eenden en op andere bejaagbare soorten in gebieden waar dat watervogels kan verstoren, en een verbod om in het wild levende watervogels te vangen of te doden, of andere in het wild levende dieren voor zover dat watervogels kan verstoren. Door gedeputeerde staten verleende ontheffingen aan faunabeheereenheden om die dieren te vangen of te doden worden dan opgeschort. De reden om deze activiteiten in een beperkingszone te verbieden is dat in die beperkingszone de kans groot is dat er besmette wilde vogels in dat gebied aanwezig zijn, en het om verspreiding van virus te voorkomen nodig kan zijn dat wilde watervogels daar niet worden verstoord.

De Deskundigengroep Dierziekten is gevraagd wat het effect is van een verbod op faunabeheer binnen beperkingszones op het vogelgrieprisico ten opzichte van het vóórkomen van besmette wilde vogels buiten beperkingszones. De deskundigengroep geeft hierover in zijn verslag van 29 september 2022 aan dat het mogelijk is dat in gebieden rondom de uitbraak de prevalentie (het percentage zieke wilde vogels) hoger is, en het daarom zinvol is om vogels niet te verstoren. Er zijn echter geen gegevens die aangeven wat de bijdrage is van faunabeheer met betrekking tot het verstoren van wilde vogels. Op dit moment is vogelgriep endemisch bij wilde vogels, in heel Nederland. De Deskundigengroep Dierziekten geeft in zijn laatste analyse aan dat vogelgriep in wilde vogels wijdverspreid in Nederland voorkomt, niet alleen in de beperkingsgebieden waar het verbod op faunabeheer voor dertig dagen geldt. Wilde vogels verplaatsen zich hoe dan ook, bijvoorbeeld vanwege veranderende weersomstandigheden en de aantrekkelijkheid van bepaalde foerageergebieden. Verder zijn er naast beheer en jacht nog veel andere activiteiten die wilde watervogels kunnen verstoren; daarvoor is echter niet voorzien in een verbod in de beperkingszone. Voorbeelden zijn watersporten en vliegen met drones maar ook harde geluiden. Het is niet proportioneel en niet mogelijk om in beperkingszones al deze activiteiten te verbieden en zo te sturen op het voorkomen van verplaatsingen van wilde vogels. Een andere reden is dat het vangen en doden van wilde dieren ook andere zwaarwegende belangen dient, zoals (lucht)verkeersveiligheid. De ingestelde verboden op faunabeheer voorzagen in een uitzondering op het verbod wanneer het vangen en doden plaatsvond met het oog op die belangen. In de praktijk is deze uitzonderingsgrond niet werkbaar gebleken, omdat het onmogelijk is vast te stellen met welk doel het vangen en doden van dieren in een concreet geval plaatsvindt en of de uitzondering op het verbod op faunabeheer al dan niet van toepassing is. Het verbod op faunabeheer heeft consequenties voor provincies; provincies moeten de schade die ganzen veroorzaken vergoeden wanneer zij niet in het kader van schadebestrijding beheerd mogen worden. En als er minder beheerd kan worden is de schade hoger.

Van belang is verder ook dat niet de Wet natuurbescherming, maar de Wet dieren het exclusieve wettelijke kader is voor de preventie en bestrijding van dierziekten. Die wet voorziet in bevoegdheden om maatregelen te treffen ter preventie en bestrijding van besmettelijke dierziekten, waaronder het verbieden van jacht en andere beheeractiviteiten. Daarbij mag worden afgeweken van de Wet natuurbescherming.

Aanvullende landelijke maatregelen

Naast de maatregelen in de beschermings- en bewakingszone rond de besmette inrichtingen kunnen landelijke maatregelen het risico op insleep en verspreiding van vogelgriep verminderen. Deze maatregelen worden vastgesteld op basis van een epidemiologische beoordeling van de situatie en in samenhang met eventuele regionaliseringsmaatregelen.

In deze paragraaf worden de maatregelen besproken, die na de vondst van HPAI in Nederland regionaal en of landelijk kunnen worden genomen. Alle maatregelen, die EU rechtelijk verplicht zijn, worden in ieder geval genomen (EU-minimum). Daarnaast kunnen aanvullende maatregelen nodig zijn.

1. Afscherm- en ophokplicht vogels

Bij een toegenomen risico van besmetting is een belangrijke maatregel dat vogels zoveel mogelijk binnen worden gehuisvest en niet in contact komen met wilde vogels of uitwerpselen daarvan. Daarom worden dit zeer waarschijnlijk landelijk voorgeschreven.

Een exploitant van commercieel gehouden vogels of een exploitant van risicovogels neemt passende maatregelen om zo veel mogelijk te voorkomen dat de vogels in contact komen met in het wild levende dieren of hun uitwerpselen. Dit betekent in het geval van commercieel gehouden vogels, het in een gebouw brengen van deze vogels. Onder een stal wordt ook verstaan een overdekte uitloop / wintergarten. Een uitzondering geldt voor commercieel gehouden vogels, behorende tot fazanten (Phasianidae), loopvogels of sierwatervogels. Deze moeten worden afgeschermd. Dit soepeler regime wordt toegestaan, omdat ophokken van deze vogels praktisch gezien lastig is en in sommige gevallen tot welzijnsproblemen zou leiden. Bovendien gaat het om een relatief beperkt aantal inrichtingen en vogels. Daarom mogen deze vogels in plaats van in een stal te worden geplaatst ook met netten worden afgeschermd.

In gevangenschap gehouden vogels moeten worden afgeschermd (afschermplicht). De afschermplicht is flexibeler dan de ophokplicht. Bij de afschermplicht moet de houder passende maatregelen nemen om zo veel mogelijk te voorkomen dat de gehouden vogels in contact komt met andere en in het wild levende vogels. Ophokken is een manier van afschermen, maar afhankelijk van de omstandigheden kunnen de gehouden vogels ook van wilde vogels worden afgeschermd door de vogels in een ren te huisvesten of door de bestaande ren kleiner te maken.

2. Regionalisatie

Aansluitend aan de standstill kan regionalisering plaatsvinden. Regionalisering betekent dat Nederland voor commercieel pluimvee wordt opgedeeld in een aantal regio's. Deze regio's kunnen door vervoers- en hygiënemaatregelen epidemiologisch van elkaar worden gescheiden. Regionalisering kan bijdragen aan het verlagen van de kans dat inrichtingen in heel Nederland met vogelgriep worden besmet.

Voor het vaststellen van de grenzen van regio's wordt gebruik gemaakt van 20 bestaande, 'slapende' deelregio's. Deze regio's staan beschreven in het algemene deel van de dierziekte beleidsdraaiboeken. Deze 20 regio's zijn gekozen vanwege de bestaande infrastructuur (water, wegen), die kan worden gebruikt als grens. Deze regio's kunnen bij een uitbraak worden samengevoegd tot de uiteindelijke grotere regio's.

Regionalisering vergt veel van pluimveesectoren (kosten) en handhavende diensten (capaciteit). Regionalisering zal worden overwogen wanneer de kans reëel is dat een substantieel aantal inrichtingen besmet zal worden door een andere inrichting. Tijdens de standstill zal op basis van een epidemiologische analyse worden besloten of regionalisering een toegevoegde waarde heeft.

Ook kan regionalisering gebruikt worden om maatregelen in te trekken zoals bijvoorbeeld de afscherm- en ophokplicht. Eerdere jaren is de afscherm- en ophokplicht in enkele regio's

ingetrokken voordat de afscherm- en ophokplicht landelijk werd ingetrokken. Regionalisering is altijd een optie die overwogen wordt bij het instellen en afschalen van de ophokplicht.

3. Hygiënemaatregelen en vervoersbeperkende maatregelen

Afdekken en aanbrengen strooisel commerciële eendenbedrijven

Verordening 2020/687 schrijft geen specifieke maatregelen aan eendenbedrijven voor. Maar op grond van richtlijn moeten alle redelijke maatregelen worden genomen om pluimvee zo weinig mogelijk in contact te laten komen met wilde vogels. Voor eendenbedrijven wordt deze verplichting mede ingevuld met regels over het opslaan en aanbrengen van strooisel op eendenbedrijven. Houders van eenden die worden gehouden voor de productie van vlees of eieren worden verplicht om de op de inrichting aanwezige voorraad strooisel af te dekken om te voorkomen dat het strooisel in contact komt met wilde vogels. Verder moet het brengen van strooisel in de stal op een hygiënische manier gebeuren. Hiervoor moet een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol voor afdekken en aanbrengen van strooisel op eendenbedrijven worden gebruikt.

Bezoekers dierverblijven

De eigenaar van een pluimveehouderij moet duidelijk zichtbare afscheidingen aanbrengen langs de grenzen van de inrichting. Bezoek in de stal/hok wordt alleen toegestaan door eigenaar(s) en eigen personeel (voor de verzorging van de dieren) en ander bezoek dat noodzakelijk is voor de diergezondheid, het dierenwelzijn of het welzijn van de mensen die in de stal werken. Cliënten van zorgboerderijen worden gezien als eigen personeel.

Bij pluimvee moet bij het bezoek aan de stal een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol voor stalbezoek worden nageleefd. Voor noodhulp door ambulancemedewerkers, brandweer, etc. geldt dit protocol niet. De eigenaar en de bezoeker moeten het bezoek aan de dierverblijven registreren.

Voor anders gehouden vogels geldt dezelfde beperking. Hobbyhouders, kinderboerderijen, dierenwinkels, dierentuinen, etc. in de beperkingszone mogen ook alleen bezoekers in de hokken toelaten om bovengenoemde redenen. Er geldt voor deze groep houders geen specifiek hygiëneprotocol en geen registratieplicht. Kippen en andere vogels moeten afgescheiden van bezoekers worden gehouden. Volières in dierentuinen die toegankelijk zijn voor het publiek moeten worden gesloten. Indien in doorloopvolières in geconsigneerde inrichtingen (dierentuinen) een deugdelijke afscherming tussen gehouden vogels en wilde vogels en tussen gehouden vogels en publiek kan worden gerealiseerd, is het mogelijk de volière open te houden voor publiek. Als die afscherming niet kan worden gegarandeerd, dan dient de volière te worden gesloten voor publiek. Voor vogels die in huis worden gehouden gelden geen maatregelen.

Vervoer levende vogels

Vervoer van pluimvee naar een andere inrichting (niet zijnde een slachthuis) is alleen toegestaan als het vervoer rechtstreeks plaatsvindt, het vervoer plaatsvindt overeenkomstig een hygiëneprotocol, en het pluimvee vergezeld gaat van een verklaring van een dierenarts dat het pluimvee dat wordt gehouden in de inrichting waarvandaan het vervoer plaatsvindt, op basis van een klinische inspectie geen ziekteverschijnselen vertoont. Die verklaring mag niet ouder zijn dan 24 uur. Voor eenden en kalkoenen die afgevoerd worden naar de slacht gelden dezelfde voorwaarden.

4. Evenementen met levende vogels

Op landelijke vogelmarkten en -tentoonstellingen komen vogels van veel verschillende herkomstadressen voor korte tijd bij elkaar. Na het evenement gaan de vogels weer met de eigenaar mee naar huis. Op deze manier kan HPAI in korte tijd over heel Nederland worden verspreid.

Jaarbeurzen, markten, wedvluchten, culturele evenementen, tentoonstellingen, keuringen en andere tijdelijke verzamelingen van vogels kunnen daarom regionaal of in heel Nederland verboden worden.

5. Vaccinatie

Door vaccinatie wordt weerstand opgebouwd tegen de ziekte. De effectiviteit van vaccinatie is onder andere afhankelijk van het vaccin. Conventionele vogelgriepvaccins werken meestal alleen tegen een specifieke serotype. Door vaccinatie hebben gevaccineerde dieren vaak een hogere dosis van de ziektekiem nodig om besmet te raken, worden zelf niet of minder ziek en zullen het virus ook niet meer of veel minder uitscheiden. Als er minder virus wordt uitgescheiden, is de kans op verspreiding naar de andere dieren in de stal kleiner en ook de kans op verspreiding naar andere inrichtingen. Wanneer er met diagnostische tests onderscheid kan worden gemaakt tussen gevaccineerde en geïnfecteerde dieren spreekt men van een DIVA-vaccin (Differentiating Infected from Vaccinated Animals).

Er zijn wel vaccins op de markt maar deze zijn lang niet allemaal effectief tegen circulerende virussen. Een risico van het gebruik van een niet effectief vaccin is dat HPAI zich verspreidt in een koppel en tussen koppels zonder dat het wordt opgemerkt, omdat mogelijk klinische verschijnselen niet worden gezien. Het is een goede zaak dat vogels niet ziek worden, maar als er subklinische verspreiding optreedt kan dat leiden tot mutaties en tot meer spreiding, pathogenere varianten en/of zoönotische varianten. Dat is een onwenselijke ontwikkeling.

LNV kan vaccinatie tegen AI inzetten als maatregel ter preventie van besmetting. Als LNV daartoe besluit, gelde de voorwaarden zoals beschreven in verordening (EU) 2023/361. In deze verordening staan eisen ten aanzien van vaccins, surveillance en het verplaatsen van gevaccineerde dieren en producten van gevaccineerde dieren in de Europese Unie.

Maatregelen in verband met zoönotische eigenschappen van HPAI

AI virussen kunnen zoönotisch zijn, wat betekent dat het virus van dieren kan overgaan op de mens. Hoe groot dit risico is en hoe ernstig de ziekteverschijnselen bij mensen zijn is afhankelijk van het virustype, de mate en wijze van blootstelling aan het virus en veel andere factoren. De 'vermenging' van een vogel- en een menselijk griepvirus kan door re-assortment leiden tot een nieuw type virus. Met name HPAI H5 en H7 serotypen kunnen zoönotisch zijn. De laatste jaren zijn in Azië echter ook LPAI varianten gevonden met ernstige zoönotische eigenschappen.

Een uitgebreide omschrijving van de signaleringsstructuur zoönosen, die ook geldt voor zoönotische varianten van AI, staat in het VWS-EZ beleidsdraaiboek Zoönosen³. De risico's van een uitbraak van HPAI voor de volksgezondheid en de maatregelen die worden getroffen om deze risico's te verkleinen staan beschreven in de draaiboeken van het RIVM⁴ en het uitvoeringsdraaiboek van de NVWA⁵.

1. Maatregelen voor mensen die in direct contact komen met besmet pluimvee

Bij direct contact met besmet pluimvee en pluimveemest van besmette inrichtingen kunnen mensen blootgesteld worden aan het virus. Daarom worden bij een uitbraak van AI uit voorzorg standaard beschermingsmaatregelen getroffen door de NVWA en de GGD voor personen die in contact kunnen komen met de besmette dieren. Deze staan beschreven in het draaiboek van de NVWA en in de richtlijn Aviaire Influenza van RIVM-Landelijk Centrum Infectieziekten.

Deze maatregelen komen neer op het volgende:

- Contact tussen mens en besmet dier/ besmet materiaal moet tot een minimum worden beperkt.
- Mensen die geen direct belang hebben om de inrichting te betreden worden van de inrichting geweerd.
- Mensen die de stallen op een besmette inrichting willen betreden moeten hiervoor expliciet toestemming hebben van de NVWA.
- Mensen die in direct contact kunnen komen met besmet pluimvee (veehouder en zijn/haar gezin, dierenarts, ruimers, etc.) moeten hygiënemaatregelen nemen waaronder: beschermende kleding, (vol-gelaats)maskers, stalgebonden schoeisel e.d.
- In de stal wordt niet gegeten of gedronken om besmetting via de mond te voorkomen.
- Bij het verlaten van de stal en voor het eten/ drinken of roken worden handen volgens een protocol gewassen.

In protocollen van de NVWA staan deze maatregelen in meer detail beschreven.

Omdat de veehouder, zijn/haar gezin en hun dierenarts al in direct contact kunnen zijn geweest met het virus voordat de besmetting op de inrichting werd vastgesteld, wordt deze mensen aangeraden waakzaam te zijn op signalen van o.a. griep of oogontsteking en in dat geval contact op te nemen met hun huisarts en/of GGD.

In alle gevallen (HPAI en LPAI) zal de GGD contact opnemen met de veehouder om te monitoren of er ziekteverschijnselen optreden bij de veehouder, gezinsleden en werknemers. Zo nodig zal bij klachten diagnostiek worden ingezet door de huisarts/ GGD. Op geleide van de uitslag zal worden gehandeld door de GGD/ betrokken behandelend artsen.

Er worden alleen medewerkers ingezet bij onderzoek/ruimingen van inrichtingen met AI die de jaarlijkse griepvaccinatie hebben gehad. Het influenzavaccin zal normaal gesproken geen bescherming bieden tegen vogelgriep. De vaccinatie is bedoeld om te voorkomen dat mensen besmet raken met humane griep om te voorkomen dat, als ze tevens in contact komen met vogelgriep virus, de virussen zouden kunnen gaan mengen tot een nieuwe (mogelijk ernstigere) variant. De

³ [Beleidsdossier crisisbesluitvorming en crisiscommunicatie zoönose | Richtlijn | Rijksoverheid.nl](#)

⁴ [Aviaire influenza | LCI richtlijnen \(rivm.nl\)](#)

⁵ [Draaiboek uitvoering dierziektebestrijding AI, KVP/ AVP en MKZ | Voorschrift | NVWA](#)

griepvaccins worden eventueel betrokken van het RIVM uit de voorraad van het Nationaal Programma Grieppreventie. Er is geen vaccin tegen vogelgriep bij mensen.

Afhankelijk van de epidemiologische situatie (wel/geen circulatie seizoensgriep) en het type AI zal – in overleg met RIVM C1b – het jaarlijkse influenzavaccin worden aangeboden aan ongevaccineerde mensen bij wie blootstelling aan AI kan worden verwacht.

Bij (een ernstige verdenking op) HPAI zullen antivirale middelen (oseltamivir, tamiflu) worden aangeboden aan mensen die worden blootgesteld aan het virus. Bij LPAI worden antivirale middelen in principe niet geadviseerd. De ziektelast van laag pathogene aviaire influenza bij mensen is over het algemeen zodanig laag dat de inzet van antivirale middelen moet worden afgewogen tegen de bijwerkingen van antivirale middelen. In principe zal binnen één werkdag (na het afnemen van het ambtelijk monster) helder zijn of er sprake is van HPAI of LPAI. Er zal – in principe – worden gewacht met de inzet van antivirale middelen totdat de uitslag bekend is. De GGD bepaalt in dat geval samen met het RIVM wat het beste kan worden gedaan.

2. Voorzorgsmaatregelen voor mensen die in direct contact komen met zieke vogels

Voor personeel en medewerkers van bijvoorbeeld dierenambulances is het belangrijk te realiseren dat zieke of dode vogels met HPAI besmet kunnen zijn. Zij dienen bij het omgaan met zieke vogels dan ook de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen. De NVWA heeft een handleiding voor het veilig opruimen van dode wilde vogels.⁶ Daarin staat een advies ten aanzien van beschermende kleding en een werkwijze voor het veilig opruimen van dode wilde vogels.

⁶ [Handleiding voor het opruimen van dood gevonden wilde \(water\)vogels | Voorschrift | NVWA](#)

Overige zaken

Beschermde soorten en rassen

Alle maatregelen uit de Europese verordening en de eventuele extra, nationale maatregelen zijn ook van toepassing op locaties met in gevangenschap gehouden vogels. Gedifferentieerd beleid is van toepassing waar mogelijk. Als er op inrichtingen vogels worden gehouden die op de lijst van International Union for Conservation of Nature (IUCN) staan, of op de lijst van de Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH) wordt per geval bekeken hoe met deze dieren wordt omgegaan. De inzet zal zijn om vogels waarbij geen besmetting is vastgesteld van deze lijsten zoveel mogelijk te sparen.

1. Definities

Aangezien de Nederlandse overheid door middel van internationale afspraken op het gebied van biodiversiteit te kennen heeft gegeven zich in te spannen om het uitsterven van soorten te voorkomen worden exemplaren van bepaalde soorten van ruiming uitgezonderd. Het beleidskader Natuur en Besmettelijke Dierziekten beschrijft dat de volgende groepen gehouden dieren dienen te worden uitgezonderd van (preventieve) ruiming:

1. Dieren die voorkomen op de IUCN rode lijst als '*Extinct in the wild*', '*Critically Endangered*', '*Endangered*' en '*Vulnerable*' (www.redlist.org)
2. Dieren van de CITES-lijst, te vinden in EU-verordening 338/97 bijlage A. (www.cites.org)
3. Dieren van de CITES-lijst B
4. Landbouwhuisdieren voorkomend op de FAO-lijst van bedreigde landbouwhuisdierrassen, www.absfocalpoint.nl en www.szh.nl)
5. Vogels die opgenomen zijn in de vogelrichtlijn (Richtlijn 79/409/EEG)

2. Bedreigde landbouwhuisdierrassen

Het CITES-verdrag beoogt diersoorten te beschermen die met uitsterven bedreigd worden. De EU heeft in de CITES-verordening (338/97) regels voor de lidstaten opgenomen over de handel in CITES-soorten. In bijlage A van deze verordening zijn de soorten opgenomen die door internationale handel met uitsterven bedreigd zijn. Van veel bijlage A-soorten is ook de genenpool van in gevangenschap gehouden dieren van belang voor het voortbestaan van die soorten.

In het kader van het Verdrag inzake Biologische diversiteit (CBD) hebben de lidstaten zich ertoe verbonden om de biologische diversiteit op hun grondgebied te behouden en duurzaam te benutten. Aansluitend stelt de wereld voedselorganisatie (FAO) een strategie op betreffende het behoud van de genetische diversiteit van landbouwhuisdieren om verlies van soorten en van genetische diversiteit binnen soorten tot staan te brengen. Nederland levert daaraan een bijdrage met de publicatie van het Landenrapport Dierlijke Genetische Bronnen. Hierin staan soorten en rassen waarvoor Nederland in internationaal verband verantwoordelijk is voor het behoud.

Er worden in Nederland ook pluimveerassen gehouden die niet van oorsprong een Nederlands ras zijn, maar in het land van herkomst of in andere landen niet meer gehouden worden en niet meer voorkomen. Deze rassen staan in Nederland op geen enkele lijst met beschermde dieren. Daarom heeft de Stichting Zeldzame Huisdierrassen en Kleindierliefhebbers Nederland (KLN) met behulp van dezelfde criteria als in het landenrapport een lijst opgesteld van kwetsbare buitenlandse pluimveerassen en soorten. Een ras is zeldzaam wanneer er minder dan 1500 dieren van dat ras in leven zijn en kwetsbaar wanneer er tussen de 1000-5000 dieren zijn.

De FAO lijst van zeldzame Nederlandse pluimveehuisdierrassen en de lijst van de zeldzame buitenlandse pluimveehuisdierrassen gaan uit van zeldzame dieren (< 1500 dieren).

Dierentuinen

Een dierentuin dient te voldoen aan de eisen in richtlijn 1999/22/EG, heeft een vergunning volgens het besluit houders van dieren en onder de AHR worden ze gevat onder de 'geconsigneerde inrichtingen'.

1. Maatregelen bij een uitbraak buiten de dierentuin, gelegen in een beperkingsgebied

De maatregelen in de beperkingszone gelden in principe voor zover van toepassing ook voor dierentuinen. Voor geconsigneerde inrichtingen zoals dierentuinen kunnen op basis van Vo 2020/687 uitgezonderd worden van maatregelen die gelden in de beperkingszone.

Wat betreft de landelijke maatregelen geldt het bezoekersverbod niet voor overkapte doorloop volièrès.

2. Maatregelen bij een uitbraak in een dierentuin

Bij een besmetting in een dierentuin kunnen onder andere de volgende maatregelen genomen.

- Sluiten voor publiek
- Besmette vogels ruimen. De Vo biedt de mogelijkheid om besmette dieren van doding uit te zonderen (artikel 13 Vo 2020/687).

Laboratoria en instituten met vogels

De maatregelen in de beperkingszone gelden in principe voor zover van toepassing ook voor laboratoria en onderzoeksinstituten. Deze instanties kunnen op basis van Vo 2020/687 uitgezonderd worden van maatregelen die gelden in de beperkingszone.

Uitbraak bij een vogelopvangcentrum

- Op basis van artikel 21 lid 3 van Verordening (EU) 2020/687 mag de bevoegde autoriteit besluiten geen beperkingsgebied in te stellen voor onder andere de categorieën onder artikel 13 lid 2 van die Verordening.
- In artikel 13 lid 1 van Verordening (EU) 2020/687 staan onder andere dieren die gehouden worden met het oog op de instandhouding van beschermde of met uitsterven bedreigde soorten.
- Op basis van de wet natuurbescherming[1] valt het opvangen van wilde Nederlandse vogels onder deze categorie.
- De besmetting zal niet vermeld worden in het persbericht maar wel op de site van de NVWA, zoals ook eerder al de lijn was.
- De besmette dieren en contactdieren zullen gedood en verwijderd worden. Dieren die volgens een beoordeling van de NVWA niet in contact geweest zijn, hoeven niet gedood te worden.

Uitbraak in een levensmiddelen- en diervoederbedrijven, grenscontrolepost, locatie voor dierlijke bijproducten, andere locaties inclusief vervoermiddel (Vo 2020/687)

De artikelen 12 tot en met 19 zijn van toepassing. Nederland kan aanvullende maatregelen nemen. Bij een uitbraak in een slachthuis of vervoermiddel zal gehandeld worden conform Vo 2020/687.

- De vogels en/ of producten die aanwezig waren bij het vaststellen van de infectie zullen worden vernietigd en de omgeving wordt gereinigd en ontsmet.
- Er wordt geen beperkingszone ingesteld.

Preventieve maatregelen in natuurgebieden

De maatregelen in deze paragraaf zijn van toepassing op “niet gehouden, niet locatie-gebonden dieren” zijnde dieren waar mensen geen beschikkingsmacht over hebben; in dit geval betreft dit wilde vogels.

Het beheer van wilde vogels indien er geen sprake is van besmettingen bij wilde vogels ligt bij de provincies. In principe bepalen de provincies dus het beleid hierover. In geval van een uitbraak bij gehouden vogels (inrichtingen) biedt de verordening een juridische grondslag aan de Minister om de benodigde maatregelen te treffen.

Ten tijde van vogelgriep kunnen wilde vogels besmet zijn met vogelgriep. Soms vertonen wilde vogels geen ziekte maar soms is er ook onder wilde vogels veel ziekte en sterfte. Met name in kustgebied en plekken met veel water komen wilde vogels samen en doen doorgaans de meeste gevallen zich voor.

De maatregelen die de minister van LNV neemt zijn er met name op gericht om besmettingen van inrichtingen met vogels te voorkomen en niet zozeer om verspreiding tussen wilde vogels te voorkomen. Wanneer in specifieke gevallen (groepen) wilde vogels op een bepaalde locatie echter een risico voor verspreiding naar gehouden vogels vormen, kan LNV (extra) maatregelen nemen om verspreiding van wilde vogels naar gehouden vogels te voorkomen.

Om verspreiding naar andere diersoorten te voorkomen dienen kadavers van vogels met vogelgriep, waar mogelijk, verwijderd te worden. Hiervoor heeft LNV een verantwoordelijkheid op basis van Vo 2020/687. LNV heeft de leidraad “omgang met wilde vogels met vogelgriep opgesteld”. De leidraad heeft als doel duidelijkheid te geven over de rollen en verantwoordelijkheden van diverse betrokkenen en ook de wettelijke kaders weer te geven die daaraan ten grondslag liggen⁷.

⁷ [Kamerbrief over onderwerpen rond vogelgriep | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

Opheffen van maatregelen

Op een gegeven moment wordt besloten om maatregelen op te heffen. Aangezien iedere crisis anders verloopt en ook andere risico's met zich meebrengt, zal over het opheffen pas in detail besloten kunnen worden ten tijde van de crisis. Het opheffen zal gefaseerd plaatsvinden. Maatregelen op basis van EU-regelgeving mogen pas worden opgeheven na de voorgeschreven termijn.

Intrekken beschermings- en bewakingszone

De EU maatregelen mogen worden opgeheven vanaf 21 dagen na voorlopige R&O in de Bs-Zone en na 30 dagen voor de Bw-zone. Doorgaans zullen deze termijnen aangehouden worden maar er kunnen situaties zijn waarbij de gebieden langer in stand gehouden worden zoals bijvoorbeeld bij uitbraken in pluimveedicht gebied. Als de beschermingszone na 21 dagen wordt ingetrokken dan gelden vanaf dat moment in dat gebied dezelfde maatregelen als in de bewakingszone.

Herbevolking

De EU verordening 2020/687 beschrijft eisen voor herbevolking van inrichtingen (57-61). Op basis hiervan zal er een nationale herbevolkingsregeling komen die is toegespitst op de Nederlandse situatie. Zie voor de werkwijze rondom reinigen/ontsmetten en herbevolken de uitvoeringsdraaiboeken van de NVWA

Intrekken ophokplicht en afschermplicht

Wanneer het risico op besmetting van pluimveebedrijven met vogelgriep voldoende afgenomen is zal de minister de ophokplicht intrekken. Gezien de grote gevolgen die de ophokplicht heeft voor het welzijn zal de ophokplicht altijd ingetrokken wanneer dit veterinair verantwoord is. De deskundigengroep dierziekten zal gevraagd worden dit risico te beoordelen. Wanneer het risico in delen van Nederland lager is dan in andere delen zal altijd overwogen worden om de ophokplicht regionaal in bepaalde laagrisico gebieden eerder in te trekken.

De afschermplicht voor niet commercieel gehouden vogels kan soms al eerder ingetrokken worden dan de ophokplicht. Ook dat zal overwogen worden.

Afhankelijk van de situatie besluit de Minister van LNV ook om gefaseerd de andere landelijke maatregelen op te heffen. Dit gebeurt ook mede op basis van advies van de deskundigengroep dierziekten.

WOAH self-declared free status

Als Nederland voldoet aan de criteria van de WOAAH kan de chief veterinary officer (CVO) een self-declared free status aanvragen bij de WOAAH. Deze wordt door de WOAAH beoordeeld aan de hand van een aantal criteria opgesteld door de WOAAH en akkoord bevonden door aangesloten landen. De status wordt, als deze is toegekend, op de website van de WOAAH gepubliceerd.